

چکیده مقالات همایش
گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب
در عرصه اعتدال و عقلانیت

به اهتمام

سیدسجاد آل غفور

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

چکیده مقالات همایش گفتگوهای فرهنگی ایران

و جهان عرب در عرصه اعتدال و عقلانیت

به اهتمام سیدسجاد آل غفور

ناشر

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم

تهیه

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

سروراستار

محمدباقر انصاری

لیتوگرافی، چاپ و صحافی

چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب

چاپ اول: بهار ۱۴۰۳

شمارگان: ۱۰۰

مرجع بهای کتاب: وبگاه رسمی نشر پژوهشگاه

علوم و فرهنگ اسلامی

عنوان: ۸۴۸؛ مسلسل: ۱۲۸۳

نشانی

قم، خیابان معلم، ساختمان ستاد دفتر تبلیغات اسلامی،

نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

تلفن و دورنگار: ۳۷۸۳۲۸۳۳ - ۰۲۵

ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸

کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱

مراکز پخش

۱. قم، میدان شهید، تلفن و دورنگار ۳۷۸۳۲۸۳۴ - ۰۲۵

۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران،

پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن:

۰۲۱ - ۶۶۹۵۱۵۳۴

وبگاه: www.pub.isca.ac.ir

رایانامه: nashr@isca.ac.ir

فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir

فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

سرشناسه:

عنوان و نام‌پدیدآور:

کنفرانس بین‌المللی گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب در عرصه اعتدال و عقلانیت (۱۳۹۵: قم)
چکیده مقالات همایش گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب در عرصه اعتدال و
عقلانیت / به اهتمام سیدسجاد آل غفور؛ تهیه پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی.

قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۳

ص. ۳۰۴

مشخصات نشر:

مشخصات ظاهری:

شابک:

وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا

یادداشت:

زبان: عربی - فارسی.

موضوع:

میان‌روی -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام -- کنگره‌ها

موضوع:

میان‌روی -- کنگره‌ها

موضوع:

عقل‌گرایی (اسلام) -- کنگره‌ها

موضوع:

عقل‌گرایی -- کنگره‌ها

شناسه افزوده:

آل‌غفور، سیدسجاد، ۱۳۳۴-ا. گردآورنده

شناسه افزوده:

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی. پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

BP 37/225

رده‌بندی کنگره:

۲۹۷/۴۶۴

رده‌بندی دیویی:

۹۵۶۸۰۱۷

شماره کتابشناسی ملی:

978-600-195-912-7

فهرست مطالب

سخنی با خواننده.....	۱۹
مقدمه.....	۲۳
الف) ضرورت‌های گفتگوی بین‌فرهنگی ایران و جهان عرب.....	۲۴
ب) اهداف گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب.....	۲۵
ج) محتوای مقالات همایش.....	۲۵

بخش اول: اعتدال و عقلانیت در اندیشه و عمل اندیشمندان اسلامی

۱. اعتدال در اندیشه و عمل امام موسی صدر.....	۲۹
شریف لکزایی	
۲. اجتماع فکری به‌مثابه اجتماع ایدئال اسلامی در فلسفه سیاسی علامه طباطبایی	۳۱
احمدرضا یزدانی مقدم	
۳. جایگاه عقل در حکومت و سیاست از منظر فارابی.....	۳۳
احمدرضا یزدانی مقدم	
۴. عقلانیت در رویکرد فقهی امام خمینی و آیت‌الله خامنه‌ای.....	۳۵
سید سجاد ایزدهی	

۶ چکیده مقالات همایش گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان در عرصه اعتدال و عقلانیت

۵. رویکرد اجتهادی علامه شرف‌الدین و مسئله اتحاد جوامع اسلامی معاصر ۳۷
سید سجاد ایزدهی - محمود فلاح
۶. نقش اعتدال در تعالی جامعه و نظام سیاسی با تأکید بر آرای اندیشمندان اسلامی ۳۹
مرتضی یوسفی راد
۷. نقش تربیت اخلاقی در شکل‌گیری جامعه معتدل و عقلانی بر اساس دیدگاه علامه طباطبایی ۴۰
حسن عبدی‌پور فرد
۸. اعتدال حکومت در مفاهیم دینی با تأکید بر آرای علامه جوادی آملی ۴۲
فاطمه مریدی
۹. بررسی اعتدال و عقلانیت در کارنامه علمی و عملی امام موسی صدر ۴۳
مهدی فرخیان
۱۰. مصلحت و عقلانیت در استعانت از کفار در مقابله با افراط‌گرایی از نگاه اندیشمندان قلهای مذاهب اسلامی ۴۶
حبیب حاتمى کن کبود - مهدى زندى
۱۱. بررسی آموزه‌های اعتدال و میانه‌روی در شعر قیصر امین‌پور و محمدمهدی جواهری ۴۸
علی‌رضا حسینی - ابوالفضل رحمتی
۱۲. اندیشه تقریب مهم‌ترین راهکار اعتدال و عقلانیت با رویکرد بینش و عملکرد آیت‌الله بروجردی ۵۰
شهرام رهنما
۱۳. بررسی اعتدال از دیدگاه اسلام و اندیشمندان اسلامی ۵۲
مهدی عبدی
۱۴. فارابی در بستر عقلانیتی عربی یا ایران‌شهری؛ بازخوانی انتقادی دو دیدگاه سید جواد طباطبایی و محمد عابد الجابری ۵۴
محمد عثمانی

فهرست مطالب ۷

۱۵. حسن البنا و مبانی اعتدالی معرفت‌شناسی ۵۶
ابراهیم عزیزی
۱۶. خوانش متفکران عرب از عقلانیت ایرانی - اسلامی با تأکید بر دیدگاه محمد عابد الجابری ۵۷
رضا نصیری حامد
۱۷. نقش علما و اندیشمندان فریقین در برون‌رفت از بحران خشونت و تکفیر با رویکرد اعتدال و عقلانیت ۵۹
ثریا رحیمی - حبیب حاتمی کن کبود
۱۸. تأثیر تعقل بر معرفت‌افزایی دینی با تکیه بر دیدگاه علامه طباطبایی و نقش آن در برون‌رفت از مشکلات جهان اسلام ۶۱
احمد حاتمی کن کبود - علی اله بداشتی
۱۹. ظرفیت‌های فلسفه سیاسی شیخ اشراق در ایجاد عقلانیت در اعتدال ۶۳
رجبعلی اسفندیار
۲۰. ابزارهای تحصیل امنیت بین‌الملل از منظر حکیم متاله آیت الله جوادی آملی ۶۵
نجف لکزایی
۲۱. محبت در فلسفه سیاسی صدرالمتألهین ۶۷
شریف لکزایی
۲۲. اهمیت اندیشه‌های فلسفی سنت‌گرایان در همگرایی جهان اسلام (با تأکید بر جایگاه عقل) ۶۹
سیدسجاد آل سیدغفور

بخش دوم: اعتدال و عقلانیت در آموزه‌های دینی

۱. استراتژی وحدت جهان اسلام با توجه به مبانی فقهی ۷۳
روح‌الله شریعتی

۲. نظریه سیاسی اعتدال در قرآن کریم ۷۴
عبدالله نظرزاده
۳. وحدت مسلمانان از نگاه اصول و قواعد فقهی ۷۶
روح‌الله شریعتی
۴. جایگاه عقلانیت و اعتدال در فهم و تبیین آموزه‌های دین ۷۸
سید ابوالحسن نواب
۵. بررسی مؤلفه‌های قرآنی گفتمان تشیع اعتدالی ۸۰
احمد بهشتی - علی‌اکبر حسینی سده
۶. اعتدال و عقلانیت در آموزه‌های دینی ۸۲
سیفعلی زاهدی فر - آمنه موسوی شجری
۷. جزم‌گرایی و عقلانیت در آموزه‌های اسلامی ۸۴
محمدحسین سیفی
۸. درنگی بر ضرورت وحدت امت اسلام بر محور قرآن بر اساس سوره طه ۸۶
سیده‌حمود طیب حسینی
۹. اسلام و اعتدال ۸۹
جمال‌الدین سلیمانی کیاسری
۱۰. عقلانیت استعلایی ۹۰
محمد پزشکی
۱۱. ظرفیت‌های فقه در همگرایی جهان اسلام ۹۱
محمود فلاح
۱۲. قاعده نفی سبیل به مثابه ضرورت گفتگو و نماد همگرایی در جهان اسلام ۹۳
مصطفی محمدی لائینی
۱۳. امکانات تفکر فلسفی در تحلیل آورده‌های وحیانی ۹۵
احمدرضا یزدانی مقدم

بخش سوم: اعتدال و عقلانیت در گفتگوهای فرهنگی

۱. درآمدی بر تعاملات جمهوری اسلامی ایران و جهان عرب بر پایه عقلانیت سیاسی سه گفتمان اسلامی ۹۹
رضا عیسی‌نیا
۲. بررسی نقش عقلانیت فقه سیاسی شیعه در گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب ۱۰۱
علی اصغر نصرتی
۳. گفتگوی فرهنگی تمدن ایرانی و تمدن اسلامی، راهی در جهت اعتدال و صلح در نظام بین‌الملل (ضرورت‌ها، فرصت‌ها و راهکارها) ۱۰۳
طیبه امیریان - فرامرز میرزایی
۴. نسبت عقلانیت و اعتدال در دو فرهنگ ایرانی و عربی ۱۰۵
جمال‌الدین شاعری
۵. نقش اعتماد در گفتگوهای بین‌فرهنگی ۱۰۶
فاطمه صدرعاملی - پروین داعی پور
۶. واکاوی اعتدال و عقلانیت و تأثیر آن در روابط ایران و جهان عرب ۱۰۸
سید علی‌اصغر علوی
۷. بررسی نقش و تأثیر گفتمان تشیع اعتدالی در گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب ۱۱۰
محمد محمدرضایی - علی‌اکبر حسینی سده
۸. درآمدی بر استراتژی حیات دینی: تعادل و عقلانیت، راهبرد حیات طیبه در جهان ۱۱۲
افدس بکلو
۹. موانع نوظهور سیاسی در راه گفتگوی فرهنگی ایران و عرب ۱۱۴
حسن مجیدی

۱۰. ظرفیت‌های عقل عملی در گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب ۱۱۶
مرتضی یوسفی راد
۱۱. تبیین مبانی اسلامی گفتگوی ادیان ۱۱۷
محمد خاقانی اصفهانی - معصومه کارخانه
۱۲. نقش و ظرفیت‌های سازمان همکاری اسلامی در گفتگوی ایران و جهان عرب ۱۱۹
سیامک قیاسی

بخش چهارم: اعتدال و عقلانیت و مقابله با افراط‌گرایی

۱. یکی و چند تا در اسلام (بررسی رابطه سبیل و صراط در قرآن) ۱۲۳
حبیب‌الله بابایی
۲. آثار سیاسی - اجتماعی جریان‌های تکفیری بر عقب‌ماندگی کشورهای اسلامی ۱۲۵
سیدکاظم سیدباقری
۳. قرآنتی اعتدالی از اصل امامت در تفکر شیعی ۱۲۷
محمد اسعدی
۴. عوامل ضعف عقلانیت و اعتدال و تأثیر آن در پیدایش افراط‌گرایی در جهان اسلام ۱۲۹
علی زنگوئی
۵. نقش اخلاق در شکل‌گیری جامعه معتدل و عقلانی ۱۳۰
نجمه کیخا
۶. بررسی عقلانی راهبردها و موانع تقریب بین مذاهب اسلامی ۱۳۲
فاطمه محمدی - حبیب حاتمی
۷. سلفی‌های تکفیری (ماهیت و منطق مواجهه با آنها) ۱۳۴
عبدالوهاب فراتی
۸. مطلق‌گرایی فرهنگی در اندیشه و عمل نوسلفی‌گری در جهان عرب و الزامات
دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران ۱۳۶
عبدالحسین عموری

فهرست مطالب ۱۱

۹. نقش و کارکرد گردشگری مذهبی در ایجاد وحدت بین ایران و دول عرب منطقه و خنثی سازی فعالیت های افراطی و تروریستی.....۱۳۸
جعفر علون آبادی
۱۰. عوامل ضعف اعتدال و عقلانیت و تأثیر آن در پیدایش افراطگرایی در جهان اسلام.....۱۴۱
آیت فتنی کندوله - الهام مریمی
۱۱. بحران گفتگو در جهان اسلام و مسئله افراطگرایی.....۱۴۳
مختار شیخ حسینی
۱۲. پارادایم همگرایی در نظام بین الملل و تأثیرات فرهنگی آن بر شیعه هراسی.....۱۴۵
حسن عبدی پور
۱۳. مبانی اعتدال در اسلام و اندیشه سیاسی اندیشمندان مسلمان.....۱۴۷
دکتر جمال رضایی

موجز مقالات مؤتمر الحوار

الثقافي العربي الإيراني الاعتدال والعقلانية

- المقدمة.....۱۵۱
- أ - موجبات الحوار الثقافي بين إيران والعالم العربي.....۱۵۲
- ب - أهداف الحوار الثقافي بين إيران والعالم العربي.....۱۵۳
- ج - محتويات مقالات المؤتمر.....۱۵۴

القسم الأول: الاعتدال والعقلانية في أفكار علماء الإسلام وممارساتهم

۱. الاعتدال في فكر وممارسات الإمام موسى الصدر.....۱۵۷
شريف الكزائي

٢. المجتمع الفكري بمثابة مجتمع مثالي إسلامي في الفلسفة السياسيّة للعلامة
الطباطبائي ١٥٩
أحمد رضا يزداني مقدم
٣. مكانة العقل في الحكم والسياسة من منظور الفارابي ١٦١
أحمد رضا يزداني مقدم
٤. العقلانيّة في المسلك الفقهي للإمام الخميني وآية الله الخامنّي ١٦٣
السيد سجّاد ايزدهي
٥. المسلك الاجتهادي للعلامة شرف الدين ومسألة اتّحاد المجتمعات الإسلاميّة
المعاصرة ١٦٥
السيد سجّاد ايزدهي - محمود فلاح
٦. دور الاعتدال في تطوّر المجتمع والنظام السياسي، مع التأكيد على آراء المفكرين
المسلمين ١٦٧
مرتضى يوسفى راد
٧. دور التربية الأخلاقيّة في تكوين المجتمع المعتدل والعقلاني من منظور العلامة
الطباطبائي رحمه الله ١٦٨
حسن عبدي پور فرد
٨. اعتدال الحكومة في المفاهيم الدينيّة - مع التركيز على آراء العلامة الجوادى الأملي ... ١٧٠
فاطمة مريدي
٩. الاعتدال والعقلانيّة في سيرة الإمام موسى الصدر العلميّة والعملية ١٧٢
مهدي فرخيان
١٠. المصلحة والعقلانيّة في الاستعانة بالكفّار لجهاد بغاة المسلمين من منظور المذاهب
الإسلاميّة ١٧٥
حبيب حاتمي - مهدي زندي

فهرست مطالب ١٣

١١. مفهوم الاعتدال والوسطية في شعر قبصر أمين پور ومحمد مهدي الجواهري.....١٧٧
علي رضا الحسيني- أبو الفضل رحمتي
١٢. فكرة التقريب من أهم عوامل الاعتدال والعقلانية، مع مقاربة لآراء وسيرة آية الله
البروجردي رحمه الله.....١٧٩
شهرام رهنما
١٣. بحث في الاعتدال من منظار الإسلام والمفكرين الإسلاميين.....١٨٢
مهدي عبدي
١٤. الفارابي في الحاضنة العقلانية العربية أم الإيرانية؟ قراءة نقدية لرأي السيد جواد
الطباطبائي ومحمد عابد الجابري.....١٨٤
محمد عثمان
١٥. حسن البنا ومباني الاعتدال المعرفي.....١٨٦
إبراهيم عزيزي
١٦. قراءة المفكرين العرب للعقلانية الإيرانية - الإسلامية، مع التركيز على آراء محمد
عابد الجابري.....١٨٧
رضا نصيري حامد
١٧. دور علماء الفريقيين ومفكرهم في التغلب على مشكلة العنف والتكفير بمنهج
الاعتدال والعقلانية.....١٨٩
ثريا رحيمي- حبيب حاتمي كن كبود
١٨. دور العقل في تعميق المعرفة الدينية من منظار العلامة الطباطبائي وأثره في التغلب
على مشكلات العالم الإسلامي.....١٩١
أحمد حاتمي كن كبود- علي الله بداشتي
١٩. قدرة الفلسفة السياسية لشيخ الإشراق على خلق العقلانية في الاعتدال.....١٩٣
رجب علي اسفنديار

٢٠. الوسطية والاتجاه العقلي في الفكر الشيعي في القرن الرابع الهجري: الشريف المرتضى نموذجاً.....١٩٥
حميد رضا شريعت
٢١. الاعتدال والعقلانية في الفكر السياسي والإسلامي الإيراني في العراق / الشيخ محمد حسين النائيني أنموذجاً.....١٩٧
بهاء عبد الرزاق - وسيم عبود عطية
٢٢. وسائل تحقيق الامن الدولي من منظار آية الله الجوادى الآملي.....٢٠٠
ا. د. نجف لكزايي
٢٣. المحبة في الفلسفة السياسية المتعالية.....٢٠٢
د. شريف لكزايي
٢٤. أهمية الأفكار الفلاسفة التقليدية في تقارب العالم الإسلامي (مع التأكيد على موقف العقل).....٢٠٤
سيد سجاد آل السيدغفور

القسم الثاني: الاعتدال والعقلانية في التعاليم الدينية

١. وحدة المسلمين من زاوية الأصول والقواعد الفقهيّة.....٢٠٩
روح الله شريعتي
٢. نظريّة الاعتدال السياسي في القرآن الكريم.....٢١١
عبد الله نظر زادة
٣. المباني الفقهيّة واستراتيجيّة وحدة العالم الإسلامي.....٢١٣
روح الله شريعتي
٤. مكانة العقلانية والاعتدال في إدراك وتفسير التعاليم الدينية.....٢١٥
السيد أبو الحسن نواب
٥. المكونات القرآنيّة لمقولة التشيع الاعتدالي.....٢١٧
أحمد بهشتي - علي أكبر حسيني سده

٦. الاعتدال والعقلانيّة في التعاليم الدينيّة..... ٢١٩
سيف علي زاهدي فر - آمنة موسوي شجري
٧. الجمود والعقلانيّة في التعاليم الإسلاميّة..... ٢٢١
محمّد حسين سيفي
٨. تأملات في ضرورة وحدة الأمة الإسلاميّة حول محور القرآن..... ٢٢٣
السيد محمود طبيب حسيني
٩. الإسلام والاعتدال..... ٢٢٤
جمال الدين سليمان كياسري
١٠. العقلانيّة الاستعلائيّة..... ٢٢٧
محمّد يزشيكي
١١. قابليات الفقه للتقريب والتأليف في العالم الإسلامي..... ٢٢٩
محمود فلاح
١٢. قاعدة نفي السبيل ودلالاتها على ضرورة الحوار والاتّحاد في العالم الإسلامي..... ٢٣١
مصطفى محمّدي لايني
١٣. الاعتدال والعقلانيّة في التعاليم الدينيّة..... ٢٣٣
سلامة حسين كاظم الموسوي
١٤. إمكانيات الفكر الفلسفي في تحليل معطيات الوحي..... ٢٣٤
أحمد رضا يزداني مقدم

القسم الثالث: الاعتدال والعقلانيّة في الحوارات الثقافيّة

١. مدخل لعلاقات الجمهوريّة الإسلاميّة في إيران مع العالم العربي انطلاقاً من العقلانيّة السياسيّة للمقولات الإسلاميّة الثلاث..... ٢٣٩
رضا عيسى نيا
٢. دور عقلانيّة الفقه السياسي الشيعي في الحوار الثقافي الإيراني - العربي..... ٢٤١
علي أصغر نصرتي

٣. الحوار الثقافي بين الحضارة الإيرانية والحضارة الإسلامية وسيلة نحو الاعتدال والسلم في العلاقات الدولية (الضرورات والفرص والأساليب)..... ٢٤٣
طیبة أمیریان - فرامرز میرزائی
٤. مكانة العقلانية والاعتدال في الثقافتين الإيرانية والعربية..... ٢٤٥
جمال الدين شاعري
٥. دور الثقة في الحوار بين الثقافات..... ٢٤٦
فاطمة صدر عاملي - پروین داعی پور
٦. الاعتدال والعقلانية وأثرهما على علاقات إيران بالدول العربية..... ٢٤٨
السید علي أصغر العلوي
٧. دور التسبیح المعتدل وأثره في الحوار الثقافي بين إيران والعالم العربي..... ٢٥٠
محمد محمد رضائي - علي أكبر حسینی سده
٨. مدخل لاستراتيجية الحياة الدينية: التعادل والعقلانية، استراتيجية الحياة الطيبة في العالم..... ٢٥٢
أقدس بکلو
٩. تعدد التيارات الفكرية الإيرانية والعربية؛ خطوة أولى نحو الحوار..... ٢٥٤
محسن الوبري
١٠. العقبات السياسية الجديدة في طريق الحوار الثقافي بين إيران والعالم العربي..... ٢٥٦
حسن مجيدي
١١. الشروط الحضارية للحوار الإيراني العربي..... ٢٥٨
نعيم حيماد
١٢. استراتيجية إقامة الدولة الإسلامية الواحدة..... ٢٦٠
السید محمد الموسوي الغريفي
١٣. الغلو في الدين موضوعا للحوار..... ٢٦٢
توفيق بن عامر

١٤. الحوار الثقافي العربي - الإيراني؛ التحديات الرئيسية و الاقتراحات العملية بشأنها..... ٢٦٤
على فتحى
١٥. ما هو مبدأ وأصل «الحوار» في النظرة الإسلامية؟..... ٢٦٦
محمد خاقاني الاصفهاني - معصومة كارخانه
١٦. دور منظمة التعاون الإسلامي وقدراتها في الحوار بين إيران والعالم العربي..... ٢٦٨
سيامك غياسي

القسم الرابع: الاعتدال والعقلانية ومحاربة التطرف

١. المفرد والجمع في الإسلام (العلاقة بين السُّبُل والصراط في القرآن)..... ٢٧٣
حبيب الله بابائي
٢. الآثار السياسية الاجتماعية للتيارات التكفيرية على تحلّف الدول الإسلامية..... ٢٧٥
السيد كاظم سيد باقري
٣. قراءة متوازنة لمبدأ الإمامة في الفكر الشيعي..... ٢٧٧
محمد أسعدي
٤. عوامل ضعف العقلانية والاعتدال وأثر ذلك في ظهور التطرف في العالم الإسلامي..... ٢٨٠
علي زنگوني
٥. دور الأخلاق في تكوين المجتمع المعتدل والعقلاني..... ٢٨٢
نجمة كيخا
٦. عقلانية استراتيجيات وموانع التقريب بين المذاهب الإسلامية..... ٢٨٥
فاطمة محمّدي - حبيب حاتمي
٧. السلفيون التكفيريون (ماهيّتهم ومنطق مواجهتهم)..... ٢٨٧
عبد الوهاب فراتي
٨. الدوغماتية الثقافية في تفكير وممارسات السلفية الجديدة في العالم العربي وواجب
الديبلوماسية الثقافية للجمهورية الإسلامية في إيران..... ٢٨٩
عبد الحسين عموري

٩. دور السياحة الدينية وأثرها في تحقيق الوحدة بين إيران والدول العربية في المنطقة وإفشال مخططات المتطرفين والإرهابيين..... ٢٩١
جعفر علون آبادي
١٠. عوامل ضعف الاعتدال والعقلانية وتأثير ذلك على ظهور التطرف في العالم الإسلامي..... ٢٩٤
آيت فتحي كندوله- إلهام مريمي
١١. أزمة الحوار في العالم الإسلامي ومسألة التطرف..... ٢٩٦
مختار شيخ حسيني
١٢. جذور اللاعقلانية والتطرف..... ٢٩٨
مجيد مرادي
١٣. نموذج التقارب في النظام الدولي وتأثيراته الثقافية على الظاهرة «شيعة فوبيا»..... ٣٠٠
حسن عبدي بور
١٤. أسس الوسطية في الإسلام والفكر السياسي للمفكرين الإسلاميين..... ٣٠٢
د. جمال رضائي

سخنی با خواننده

پژوهش در حوزه اندیشه سیاسی از منظر دینی در راستای شناخت مبانی، سرشت و ساختار آن در سال‌های پس از پیروزی انقلاب اسلامی ضرورتی انکارناپذیر یافته است. ژرف‌نگری در مبانی دینی مشتمل بر عقل و آموزه‌های وحیانی و عرف جامعه اسلامی - ایرانی، شرطی اساسی در پویایی پژوهش‌ها برای دستیابی به الگوی مطلوب حکومت اسلامی در دوره جدید است؛ از این‌رو شناخت، بازخوانی، بازنگری و بومی‌سازی مسائل علم و اندیشه سیاسی، جایگاه ویژه‌ای در این پژوهش‌ها دارند. بی‌تردید، قصد اولیه انقلاب اسلامی هدفمندی و ارتقای کیفیت زندگی مؤمنان براساس نص اسلامی و نقد سکولاریسم بود. لازمه تحقق این هدف، تربیت اندیشمندان فراوان و انجام تحقیقات به‌روز، کارآمد و معتبر علمی بود که در این راستا با راهنمایی استادان و همکاری طلاب فارغ‌التحصیل علوم سیاسی، زمینه شکل‌گیری پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی در سال ۱۳۷۳ فراهم شد؛ تجربه نو و موفق این پژوهشگران در معرفی بخشی از میراث سیاسی عالمان شیعی و تألیف آثاری مستقل درباره مسائل نوپیدای سیاسی، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های این مرکز و ارتقای آن به پژوهشکده‌ای مستقل مهیا کرد.

این پژوهشکده در راستای ایفای رسالت خود، تولیدات پژوهشی فراوانی را به

جامعه علمی ارائه کرده است؛ از آن جمله می توان به تألیف، تصنیف و ترجمه ده ها کتاب در حوزه اندیشه سیاسی اسلام اشاره کرد. چشم انداز آینده این پژوهشکده تبدیل شدن به مرجعی علمی پیرامون اندیشه سیاسی - دینی است تا بتواند با گردآوری مهم ترین تلاش ها و اندیشه ها به بسیاری از علاقه مندان این حوزه، خدمات علمی مؤثری را ارائه کند.

کتاب حاضر که مشتمل بر چکیده مقالات کنفرانس بین المللی «گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب در عرصه اعتدال و عقلا نیت» است با هدف گسترش تفاهم و تعامل و همچنین تقویت سهم و نقش نخبگان و اندیشمندان ایرانی و عرب در مسیر حلّ و فصل چالش های موجود در مسیر روابط فرهنگی فی مابین و به منظور پیدا کردن راه حلّ های مشترک جهت برون رفت از آن با استفاده از گفتگوهای فرهنگی میان اندیشمندان ایرانی و عرب، تدوین یافته و در چهار عرصه کلان: «اعتدال و عقلا نیت در عمل و اندیشه اندیشمندان مسلمان»، «اعتدال و عقلا نیت در آموزه های دینی»، «اعتدال و عقلا نیت در گفتگوهای فرهنگی» و «اعتدال و عقلا نیت و مقابله با افراط گرایی»، ایده هایی را در راستای بهینه سازی فضای گفتگوی ایران و جهان عرب، در عرصه اعتدال و عقلا نیت، طرح می کند.

پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی لازم می داند، علاوه بر نویسندگان محترم چکیده مقالات، از دانشگاه ها و پژوهشگاه هایی مانند: جامعه المصطفی العالمیه، دانشگاه قم، دانشگاه کاشان، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، دانشگاه ادیان و مذاهب و بنیاد بین المللی علوم و حیانی اسراء که در برگزاری این همایش مشارکت کردند، تشکر و قدردانی نماید. از رییس محترم دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم حجت الاسلام والمسلمین احمد واعظی و همچنین از رییس محترم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی حجت الاسلام والمسلمین دکتر نجف لک زایی که

مساعدهت‌های مؤثر ایشان نقشی اساسی در به سرانجام رسیدن این همایش و پژوهش حاضر داشت، تشکر نماید. در پایان از رییس محترم سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی دکتر ابوذر ابراهیمی ترکمان، دبیرخانه گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب، همکاران پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی در معاونت پژوهشی و اداره همکاری‌های علمی و پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی، به‌ویژه اعضای کمیته علمی همایش؛ حجت‌الاسلام والمسلمین سیدسجاد ایزدهی (دبیر کمیته علمی همایش)، حجت‌الاسلام والمسلمین محمدعلی میرزایی، حجت‌الاسلام والمسلمین محمدهادی یعقوب‌نژاد، حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر علی‌اصغر نصرتی، دکتر حسن عبدی‌پور، دکتر محمود فلاح (ویراستار علمی)، دکتر سیدسجاد آل‌سیدغفور (دبیر اجرایی) و نیز از همکاران اجرای آقای پرویز کاظمی و آقای رمضانعلی قربانی تشکر و قدردانی می‌شود. این پژوهشکده در راستای حیات و بالندگی خود از انتقادات و پیشنهادهای علمی استادان، صاحب‌نظران و پژوهشگران محترم استقبال می‌کند. امید است این فعالیت‌ها موجبات رشد و پویایی اندیشه سیاسی اسلام را فراهم سازد.

دکتر منصور میراحمدی

مدیر پژوهشکده علوم و اندیشه سیاسی

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی

مقدمه

بدون تردید گسترش تفاهم، تعامل و تقویت نقش نخبگان در رفع چالش‌های موجود در مسیر روابط فرهنگی میان ایران و جهان عرب می‌تواند از سوی اصحاب سیاست و در فرایند سیاست‌گذاری‌های فرهنگی کارگزاران سیاسی و فرهنگی صورت پذیرد، لیکن به نظر می‌رسد مباحث فرهنگی باید به دست اصحاب فرهنگ و اندیشه واگذار شود و بهترین راه برای برون‌رفت از چالش‌های موجود یا محتمل، گفتگوهای دوجانبه یا چندجانبه میان نخبگان، فرهیختگان و اندیشمندان ایران و جهان عرب است. از این رو، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی با مشارکت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی و مجموعه‌ای از مراکز علمی - پژوهشی در شهر مقدّس قم، به‌عنوان مرکز فرهنگی - دینی انقلاب اسلامی ایران، درصدد است گامی اساسی در این مسیر بردارد و با عنایت به اینکه عقلانیت و اعتدال، از شاخص‌های تعامل میان مذاهب و کشورهاست و از اساسی‌ترین مؤلفه‌های دین اسلام شمرده می‌شود، کنفرانس علمی گفتگوهای فرهنگی ایران و عرب را با محوریت اعتدال و عقلانیت برگزار کند.

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی در این راستا از یک‌سو اندیشمندان و فرهیختگانی را از جهان عرب دعوت کرده و از سوی دیگر فراخوانی برای ارائه

مقالات از سوی فرهیختگان و اندیشمندان ایرانی صورت داده است. بدین ترتیب، مقالات متعددی از سوی مراکز علمی - پژوهشی حوزوی یا دانشگاهی ارائه شد که همراه با تأکید بر ضرورت گفتگوی فرهنگی میان نخبگان، راهکارهای برون‌رفت و تعامل مناسب و بهتر را مدنظر قرار داده، فضای مطلوب را در این عرصه تصویر و تبیین کرده است.

الف) ضرورت‌های گفتگوی بین‌فرهنگی ایران و جهان عرب

۱. تشدید واگرایی ایران و جهان عرب و تأثیر منفی آن بر مناسبات ایران با جهان اسلام و ضرورت تأکید بر راهکارهای فرهنگی برای برون‌رفت از آن؛
۲. ظرفیت‌ها و قابلیت‌های موجود در همسویی ایران و جهان عرب با توجه به مشترکات دینی، فرهنگی، تاریخی و تمدنی، اشتراکات ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک، همگونی در تقابل با مدرنیته و جهان غرب و ضرورت‌ها و سودمندی‌های مربوط به بهره‌گیری از این ظرفیت‌ها برای کاهش چالش‌های موجود در مسیر مناسبات دو طرف؛
۳. ظرفیت گسترده، مورد توافق و غیرحساس فرهنگ در حل و فصل چالش‌های موجود در روابط ایران و جهان عرب و لزوم بهره‌گیری از نقش مؤثر نخبگان در فراهم‌سازی بسترهای مناسب توسعه روابط و کاهش سوء تفاهات؛
۴. آسیب‌ها و مخاطرات ناشی از تقویت همسویی اعراب و غرب و نزدیک شدن اعراب با اسرائیل بر ضد ایران؛
۵. فضای حاکم بر عرصه بین‌المللی پس از توافق هسته‌ای ایران و غرب و رنگ باختن پروژه ایران‌هراسی.

ب) اهداف گفتگوهای فرهنگی ایران و جهان عرب

۱. ایجاد تعارف، تفاهم و تعامل میان دو حوزه فرهنگی ایرانی و عربی و تقویت صدای اعتدال و کاهش تنش‌های مذهبی و فرهنگی موجود در روابط ایران و جهان عرب؛
۲. شناسایی و تقویت نقاط مشترک فرهنگی و یافتن راه‌حل در برطرف ساختن دغدغه‌ها و چالش‌ها در قالب همکاری‌های گروهی با استفاده از ظرفیت نخبگان فرهنگی؛
۳. تسهیل و تقویت همکاری‌های مشترک میان مراکز مطالعاتی و فرهنگی ایران و جهان عرب؛
۴. رسیدن به تصویری واقعی از ایران اسلامی در جهان عرب و بالعکس با توجه به مزیت‌ها و واقعیت‌های موجود در این دو حوزه؛
۵. جلوگیری از تلاش‌های آمریکا و غرب در تبدیل کردن ایران به تهدید اول جهان عرب؛
۶. جلوگیری از روند تبدیل شدن منازعات سیاسی به نفرت‌های پایدار فرهنگی و مذهبی؛
۷. پیشگیری از تحقق اجماع جهانی علیه ایران با بهره‌گیری از ابزار گفتگو و مدارا؛
۸. تأسیس و راه‌اندازی نهادهای مردمی و دبیرخانه دائمی گفتگوهای بین‌فرهنگی.

ج) محتوای مقالات همایش

مقالات ارائه‌شده در این همایش ذیل چهار عنوان اصلی «اعتدال و عقلانیت در اندیشه و عمل اندیشمندان اسلامی»، «اعتدال و عقلانیت در آموزه‌های دینی»،

«اعتدال و عقلانیت در گفتگوهای فرهنگی» و «اعتدال و عقلانیت و مقابله با افراط‌گرایی» قرار گرفته است و صاحبان مقالات و اندیشمندان، در کنار ارائه مقاله خویش و گفتگوهای مثبت، راهکارهایی را در راستای همگرایی و تعامل بین ایران و جهان عرب ارائه می‌کنند.